

Den partipolitiske udvikling 2001 til 2011

Lars Bille, Lektor, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet,
lb@ifs.ku.dk

Folketingsvalget i 2001 havde skabt en ny og uvant parlamentarisk situation, som vælgerne fastholdt i 2005 og 2007. Hvilke effekter har den haft på partierne og på deres indbyrdes samarbejds- og modsætningsforhold? DF transformerades til et i klassisk forstand ansvarligt parti ved at stemme for samtlige finanslove mod hver gang at få gennemført stramminger af udlændingepolitikken. VK holdt sammen og trods momentvis intern utilfredshed med samarbejdet med DF, blev det fastholdt. Utilfredsheden med blokpolitikken og DF's indflydelse førte til dannelsen af Ny Alliance, som hurtigt faldede for så at gro lidt igen under navnet Liberal Alliance. Samtlige partier på nær DF skiftede formand. S måtte endda igennem to formandsskift, inden det kunne genvinde noget af dets tidligere styrke og indlede et hidtil uset tæt samarbejde med SF, som ændrede sin politik i en midtsøgende retning. RV havde konstant placeringsproblemer, som blandt andet resulterede i en partispaltelse.

Valget i 2001 var på mange måder historisk. Ud over at der for første gang blev afholdt valg både til Folketinget og til de kommunale råd på samme dag, lykkedes det for Venstre (V) med en tilslutning på 31,2 pct. at blive landets største parti, en position som Socialdemokratiet (S) havde haft siden 1924. For det andet var det første gang siden 1929, at der var mulighed for at danne en borgerlig regering alene med støtte fra et parti til højre for sig. Det traditionelle centrum i dansk politik var ikke afgørende for flertalsdannelsen

i det nye Folketing. Det var kun sket to gange siden 1945, nemlig efter valgene i 1966 og 1971, hvor S kunne danne flertal alene med Socialistisk Folkeparti (SF). For det tredje var det ikke lykkedes CentrumDemokraterne (CD), som havde været repræsenteret i Folketinget siden 1973, at komme over spærregænsen. For det fjerde, at Dansk Folkeparti (DF) så kort tid efter sin dannelse i 1995 havde tiltrukket så mange vælgere, at det blev Folketingets tredjestørste parti. Nu var det ikke længere muligt at komme uden om partiet. Mandattal har deres egen tvingende kraft.

Vælgervandringerne vidnede om et opbrud i de mønstre, som havde været dominerende i dansk politik. Det var ikke længere de rent socio-økonomiske og fordelingspolitiske spørgsmål, der dominerede vælgerens adfærd, men de mere værdibaserede (se Johannes Andersens bidrag til dette temanummer).

Mandatfordelingen viste, at de partier (V, DF, De Konservative (K), Kristeligt Folkeparti (KrF)), der før valget havde peget på V's leder Anders Fogh Rasmussen som statsminister, havde opnået flertal. Regeringsdannelsen blev derfor problemfri, og VK-regeringen blev udnævnt i november 2001.

V og K havde udarbejdet et fyldigt rege-

ringsgrundlag, som ifølge statsministeren fra ord til andet indeholdt, hvad de havde lovet under valgkampen. K's leder Bendt Bendtsen erklærede sig uforbeholdent tilfreds med resultatet og fremhævede, at K havde fået indføjjet, at skattestopet kun var første station på vejen mod egentlige skattelettelser.

En ny politisk situation var opstået. S havde lidt et alvorligt nederlag. Det Radikale Venstre (RV) befandt sig i den uvante situation, at deres mandater i realiteten var uden interesse. Det gamle radikale motto om, at enten var de radikale i regering eller også regerede de alligevel gav ingen mening længere. Regeringens parlamentariske muligheder for at få gennemført sit program var enten at søge flertallet med DF eller med S. Andre muligheder var der ikke.

Det politisk afgørende var, hvorledes DF ville håndtere den nyvundne magtposition. Hidtil havde partiet været uden indflydelse på flertalsdannelsen. Det havde kunnet læse op af partiprogrammet og profilere sig i en ansvarsfri position. Nu måtte det nødvendigvis indgå kompromiser. Kunne partiet holde til det, og ville dets vælgere, som var vant til at se partiet i skarp opposition, acceptere dette? Hvor langt og hvor længe kunne V og K holde til at samarbejde med DF? Hvordan tacklede S nederlaget og oppositionsrollen og RV den manglende indflydelse på flertalsdannelsen? Kort sagt: Hvilken betydning ville den nye parlamentariske situation få for partierne og for deres indbyrdes samarbejds- og modsætningsforhold?

2001 til 2005: Det nye flertal i arbejde

Er der tvivl om en regerings parlamentariske basis afklares den i forbindelse med finanslovsforhandlingerne. Her er det praksis, at partier, der ellers altid som »ansvarlige partier« stemmer for finansloven, kan tillade sig at stemme imod, hvis regeringen ikke på forhånd har sit flertal i orden. DF havde aldrig stemt for en finanslov, så finanslovsforhand-

lingerne blev den første test på, om partiet for alvor ville indtræde i rollen som støtteparti.

Ved førstebehandling af regeringens forslag blev der derfor lyttet særligt opmærksomt til DF's finansordfører Kristian Thulesen Dahl's indlæg. Han nævnte enkelte udgiftsmæssigt mindre, men umiddelbart forståelige sociale forbedringer for de ældre, hvor partiet ønskede ændringer og i givet fald også kunne finde på at gennemføre uden om regeringen, men hovedbudskabet var, at partiet ikke stillede ultimative krav.

Efter en rituel runde med de øvrige partier, kunne regeringen og DF allerede i februar meddele, at de havde indgået et finanslovsforlig, som i alt væsentligt var identisk med regeringens forslag. DF fik dog forhandlet sig frem til en pulje på 150 millioner kroner til forbedringer for de ældre (f.eks. gratis influenza vaccination).

Det politisk centrale var knap så meget de økonomiske elementer som den kendsgerning, at DF for første gang deltog i et politisk forlig af så vidtrækkende betydning. Det, der havde været et af målene for Pia Kjærsgaard med bruddet med Fremskridtspartiet, nemlig at skabe et parti der blev taget alvorligt af de andre partier, et parti der kunne indgå aftaler på lige fod med dem, et »stuerent« parti med magt og indflydelse, var nu lykkedes. Forliget var også historisk i den forstand, at det ikke inddrog et eller flere af midterpartierne. For første gang siden 1928 blev en finanslov båret igennem alene med stemmer til højre for midten. Da regeringens flertal var sikret på forhånd blev finansloven vedtaget med alle partiers stemmer på nær Enhedslisten (EL) og SF, som begge stemte imod.

Forliget indeholdt en musefældeklause, nemlig at DF kun i enighed med regeringen om finansieringen kunne støtte yderligere udgiftskrævende forslag. De meldinger, der fra tid til anden var kommet fra partiet om, at

det på f.eks. det socialpolitiske område kunne danne flertal med S og de andre oppositionspartier uden om regeringen – et alternativt socialpolitiske flertal – var hermed demonteret.

Ved 3. behandlingen af finansloven måtte DF igennem en demonstration af, hvad det at have politisk ansvar indebar. Partiet havde erklæret, at de betragtede en overførsel af midler fra Den Sociale Pensionsfond til brug på finansloven som et tyveri fra pensionisterne. Da partiet havde indgået et finanslovsforlig, måtte det betyde, at partiet nu accepterede en sådan overførsel. Men Kristian Thulesen Dahl udtalte ikke desto mindre, at DF ville stemme for et ændringsforslag stillet af EL, der gik ud på, at der ikke skulle hæves fra fonden. Han gik åbenbart ud fra, at regeringen havde et flertal for overførslen i og med, at S som sædvanlig ville stemme for. Men en sådan stemmeadfærd tillader de parlamentariske spilleregler ikke. Havde man indgået en aftale om finansloven, var det hele finansloven, man stemte om og ikke udvalgte dele af den. Da de øvrige oppositionspartier tilkendegav, at de ikke ville redde regeringen, måtte DF derfor skifte mening: Partiet ville alligevel ikke stemme for EL's ændringsforslag, hvis det ville bringe regeringen i mindretal.

En markant stramning af udlændingepolitikken havde været et af valgkampens dominerende temaer. Det var ganske enkelt en politisk nødvendighed for regeringen at komme med et udspil hertil. I januar 2002 fremlagde regeringen et forslag til en markant begrænsning af antallet af udlændinge, der kom til Danmark. Vedrørende flygtninge bevarede FN-konventionsflygtningebegrebet, mens de-facto flygtningebegrebet blev afskaffet, permanent opholdstilladelse skulle nu første gives efter syv år og ikke som hidtil efter tre år, statsborgerskab kunne først gives efter et års permanent opholdstilladelse, dog således at begået kriminalitet kunne forlænge perioden, og desuden skulle der bestås en prøve i

dansk og samfundsforståelse samt underskrives en erklæring om at ville overholde dansk lovgivning, herunder menneskerettighederne.

Vedrørende udlændinge, der allerede opholdt sig i Danmark, ophævedes retskravet på familiesammenføring, aldersgrænsen for ægtefællesammenføring hævedes fra 18 til 24 år samt at ægteparrets samlede tilknytning til Danmark skulle være større end til et andet land, en bestemmelse der også omfattede danske statsborgere, der ønskede at gifte sig med en udlænding. Asylsøgere kunne ikke længere gifte sig i Danmark, og reglen om familiesammenføring for forældre over 60 år ophævedes. Vedrørende de økonomiske støttemuligheder begrænsedes disse således, at integrationsydelsen svarende til satserne i kontanthjælpssystemet nedsattes til niveauet for statens uddannelsesstøtte.

Efter fremlæggelsen af forslaget skete der i lang tid ikke noget. Både DF og S (som havde en uafklaret udlændingepolitik) undrede sig over ikke at blive indbudt til forhandlinger. Pia Kjærsgaard mente det derfor nødvendigt at gøre opmærksom på, at såfremt DF skulle medvirke til en finanslov for 2003, kunne det kun ske, såfremt indvandringen var under kontrol. Om denne raslen med de flertalsgivende mandater var årsagen vides ikke, men det er et faktum, at regeringen og DF i maj 2002 indgik en aftale. Udlændingepakken blev vedtaget med V, K og DF's stemmer. Alle de øvrige partier stemte imod.

Det var også regeringen og DF der alene indgik et medieforlig i juni 2002, besluttede at gå med i Irak-krigen i marts 2003 (se Mikkel Vedby Rasmussens bidrag til dette temanummer), vedtog en skattereform i april 2003 og indgik forlig om kriminalforsorgen og politiet i efteråret 2003 samt vedtog den omfattende strukturreform i juni 2004. Det var blokpolitik. Regeringen og DF indgik dog også en række forlig, hvori et eller flere af de an-

dre partier deltog, men der kan ikke herske tvivl om, at efterhånden som DF havde vist sig rede til at indgå de nødvendige kompromisser med regeringen, kunne den forhandle med de andre partier ud fra den styrke, det giver, at alle vidste, at den havde sit flertal i orden.

Udviklingen i det parlamentariske arbejde afhang også af, hvorledes S kom igennem den efterbehandlingsproces, valgnederlaget havde nødvendiggjort. Det skulle vise sig, at den blev endog meget konfliktfyldt, ja nærmest lammende for den autoritet og kraft, hvorved partiet kunne udfylde dets rolle som oppositionsparti.

S formand Poul Nyrup Rasmussen havde i løbet af første halvdel af 2002 brugt en del tid på at besøge et stort antal partiforeninger for at lytte til partiets græsrodder og få en fornemmelse af, hvilke politiske og organisatoriske ændringer der var nødvendige for at styrke partiet. På et forretningsudvalgsmøde i august 2002 fremlagde Nyrup Rasmussen en plan for en fornyelse af partitoppen. Det lykkedes ham imidlertid ikke at få udvalgets tilslutning hertil. Partiformanden var åbenlyst blevet udfordret og havde måttet indkassere et nederlag i den magtkamp, der nu pågik i partiet.

Skulle en eller anden være lidt tung i opfattelsen af, at det var det, der fandt sted, blev enhver tvivl bortvejret, da Nyrup Rasmussen kort efter måtte indkassere nederlag nummer to. Mogens Lykketoft havde tilkendegivet, at han ville trække sig fra den magtfulde position som politisk ordfører for at hellige sig udenrigspolitikken. Nyrup Rasmussens kandidat til den post var Henrik Sass Larsen. Det udløste omgående en reaktion fra Svend Auken, der erklærede, at hvis posten som politisk ordfører blev ledig, så gik han da ud fra, at Frank Jensen skulle have den. Da det blev klart for Nyrup Rasmussen, at Mogens Lykketoft ikke bakkede op om hans forslag, veg

han tilbage for at tage et afstemningsopgør i gruppen. Han anbefalede derfor, at Mogens Lykketoft fortsatte på posten, og at der i øvrigt ikke skete ændringer i gruppeledelsen.

Forløbet efterlod indtrykket af en stærkt svækket partiformand og en tilsvarende styrket Mogens Lykketoft, hvis aktive tilslutning til en fornyelse af partiet syntes nødvendig for, at den kunne gennemføres. Forløbet viste også, at de gamle fløje fra formandsopgøret i 1992 stadig var virksomme. Dertil kom den fortsatte kamp mellem strammerfløjen og slapperfløjen i udlændingepolitikken.

Kulminationen kom 19. november 2002 på et hasteindkaldt forretningsudvalgsmøde. Her meddelte Nyrup Rasmussen, at han trak sig som partiformand. Umiddelbart efter mødet erklærede Mogens Lykketoft, at han var blevet opfordret til at stille op som formandskandidat, og at han havde imødekommet opfordringen efter at have sikret sig, at andre mulige kandidater ikke ville stille op. Trods mange protester fra partiets bagland over den måde hvorpå folketingsgruppen havde håndteret hele sagen og over kortslutningen af den interne demokratiske proces om medindflydelse på formandsvalget, blev Mogens Lykketoft valgt som formand på den ekstraordinære kongres 14. december 2002.

De efterfølgende kampvalg om fordelingen af diverse ordførerskaber og tillidsposter vidende om, at den interne magtkamp ikke var overstået, at Mogens Lykketoft fra begyndelsen var en svækket formand, og at partiet ville få svært ved at præstere en stærk og sammenhængende oppositionspolitik. En regerings styrke afhænger ikke kun af egne meritter, men også af oppositionens svaghed.

2005-2007: Det nye flertal bider sig fast

Valget 8. februar 2005 blev ikke udskrevet, fordi regeringen var kørt fast og derfor måtte have vælgerne til at løse op for en politisk hårknude. Netop fordi der ikke var en umid-

delbar politisk strid, der skulle løses, var der heller ikke et par enkelte temaer, der kom til at dominere valgkampen. Regeringen spillede ud med at afgive valgløfter til en samlet sum af 24 milliarder kroner samt at fastholde skattestoppet og den stramme udlændingepolitik. Hermed var udgiftsniveauet sat, og de andre partier stod ikke tilbage, men fulgte pænt efter med deres løfter. Selvfølgelig var der forskel på partiernes opfattelser af, hvem der skulle betale mere og hvem mindre, ligesom der var forskellige opfattelser af, om der var økonomisk råderum til at afholde udgifterne, om beregningerne af væksten i beskæftigelsen var korrekte osv.

Tilbage stod et billede, hvor det måtte være vanskeligt for vælgerne at finde en klar ideologisk forskel mellem regering og opposition (se Peter Kurrild-Klitgaards bidrag til dette temanummer). Derfor kom det til at spille en rolle, hvem vælgerne havde den største tillid til ville være den bedste leder af en kommende regering. Her stod Anders Fogh Rasmussen med et forspring, som det ville være vanskeligt for Mogens Lykketoft at indhente.

Lederproblematikken blev yderligere understreget af, at medierne endnu en gang lancerede og dækkede valget som et præsidentvalg med hovedvægt lagt på personer og processer og det på trods af, at det danske valgsystem og partisystem er ganske anderledes end det amerikanske og engelske, hvorfra den væsentligste inspiration til den politiske kommunikation blev hentet. Professionaliseringen og kapitalintensiveringen af de danske valgkampe blev med 2005- valgkampen endnu mere markant (se Karina Kosiara-Pedersens bidrag til dette temanummer).

Valgdeltagelsen faldt fra 87,1 til 84,5 pct. Der var således ikke tale om et mobiliseringsvalg, men om et bekræftelses- eller repetitionsvalg, idet flere af de betydningsfulde forandringer valget i 2001 havde resulteret i, blev bevaret. V fastholdt stillingen som Dan-

marks største parti trods en tilbagegang på fire mandater. S fortsatte tilbagegangen med et tab på fem mandater og tangerede med kun 25,8 pct. af de afgivne stemmer det historisk lave resultat fra 1973. Tilbagegang for de to største partier: Så meget for pressens præsidentvalgstema!

Der blev ikke ændret på, hvem der skulle have regeringsmagten. Noget af V's tilbagegang blev opvejret af, at K vandt to mandater og dermed for første gang siden 1984 kunne notere en mandatfremgang. Og da DF fortsatte fremgangen fra de foregående valg og yderligere cementerede positionen som det tredjestørste parti, var der et klart flertal for regeringens fortsættelse. Den historiske forandring, der var sket i 2001 blev opretholdt. Det traditionelle center i dansk politik var fortsat uden direkte indflydelse på flertalsdannelsen.

Det traditionelle center blev også svækket i den forstand, at det hverken lykkedes for Kristendemokraterne (KD) eller CD at komme over spærregrensen. Målt på stemmemæssig fremgang var valgets vinder RV, der næsten fordoblede sin tilslutning, en fremgang der især blev hentet blandt de storkøbenhavnske yngre og veluddannede vælgere, dem som blev døbt cafe latte segmentet. Men målt på graden af parlamentarisk indflydelse var RV en af valgets tabere. Dets 17 mandater kunne ikke bruges på den måde de radikale historisk havde været vant til. Det nye var, at der for første gang siden 1973 kun var ét parti i centrum – i traditionel forstand – idet indholdet i begreberne venstre – centrum – højre med de værdipolitiske emners stigende betydning i forhold til de traditionelle fordelingspolitiske emner var under forandring.

En af valgets vigtigste konsekvenser var, at det førte til, at hele seks partiledere besluttede at træde tilbage. Det gjaldt Mimi Jakobsen fra CD, Marianne Karlsrose fra KD og Rune Engelbreth Larsen fra Minoritetspartiet.

Men det politisk betydningsfulde var dog, at formændene fra S, SF og RV trådte tilbage i løbet af valgperioden.

Allerede under selve valgkampen forberedte fløjene i S sig på, at et nyt formandsopgør ville blive udløst, når partiet led nederlag. Det var nemlig symptomatisk for den socialdemokratiske valgkamp, at den bar præg af, at der langt ind i partiorganisationen ikke var en tro på, at det ville lykkes at vælte den siddende regering. Mogens Lykketoft meddelte på selve valgaftenen, at han trådte tilbage som formand for partiet. Belært af erfaringen advarede de socialdemokratiske borgmestre og andre dele af baglandet om, at formandsvalget ikke igen blev afgjort via kabaler lagt i de christianborgske korridorer.

Der var derfor stemning for, at der burde være mere end én kandidat, og at valget skulle afgøres ved en urafstemning blandt samtlige medlemmer. Helle Thorning-Schmidt meddelte, at hun havde besluttet sig for at stille op. Hun fik omgående støtte fra de fleste på Nyrup-fløjen og fra LO. Frank Jensen meddelte, at han også stillede op. De fleste på Auken-fløjen støttede ham.

De to kandidater repræsenterede forenklet sagt partiets højrefløj og venstrefløj. Frank Jensen mente ikke, at klassekampen var død. Uligheden i samfundet var steget under den borgerlige regering, og han ville derfor arbejde for at skabe en retfærdigere fordeling af goderne ved at stå i spidsen for et mere venstreorienteret parti. Helle Thorning-Schmidt var af den opfattelse, at hvis Socialdemokratiet blev mere venstreorienteret, ville muligheden for at genvinde regeringsmagten gå tabt. Hun ville søge mod midten, søge indflydelse og indgå forlig. På det omstridte udlændingspørgsmål erklærede Frank Jensen, at tilknytningskravet i udlændingeloven stred mod internationale konventioner, og at det skulle ændres. Det fandt Helle Thorning-

Schmidt var et kursskifte og var uenig med ham.

Det blev besluttet at sende valget af formand til urafstemning blandt de omkring 52.000 medlemmer. Når man tager hele den socialdemokratiske bevægelses organisatoriske historie og image i betragtning, må den beslutning karakteriseres som nærmest revolutionerende. Et markant skridt i den langvarige omstilling og modernisering af partiet var dermed taget.

Resultatet af afstemningen blev offentliggjort i april. Med 24.261 stemmer til Helle Thorning-Schmidt mod Frank Jensens 21.348 stemmer vandt hun klart, men ikke klart nok til at hendes modstandere var knock-outet, blot groggy. I sin takketale kritiserede hun partiets hidtidige kurs, bekendtgjorde at partiet nu sagde endegyldigt farvel til billedet af S som topstyret og betonagtigt. Al fløjkrig måtte stoppe, og at det var alvorligt ment, understregede hun ved at erklære, at dem, der ikke ville være med, måtte blive hjemme. Dristigt af et 38-årigt nyvalgt folketingsmedlem, som endnu ikke havde holdt sin jomfrutale i Folketinget, og som var temmelig uerfaren udi det specielle christiansborgske miljø med dets mange fælder, fristelser og snubletråde. Men hun kunne gå til opgaven med den styrke og legitimitet, der lå i, at hun var den første formand for partiet, som var valgt direkte af medlemmerne.

Da SF's tilslutning ved et folketingsvalg endnu en gang havde været vigende, valgte Holger K. Nielsen at træde tilbage efter 14 år på formandsposten. Efter lidt indledende spilfægterier endte det med, at tre kandidater stillede op: Villy Søvndal, Pia Olsen og Meta Fuglsang. Kun Villy Søvndal var medlem af Folketinget. Partiet havde tradition for i fuld offentlighed at føre undertiden ganske ophevede debatter om den politiske linje, så kampen om formandsposten fremstod derfor som

langt mindre skelsættende og dramatisk end den tilsvarende kamp i S.

Efter en vedtægtsændring blev det muligt at sende valget af formand til urafstemning blandt de omkring 8.000 medlemmer. Resultatet af afstemningen blev, at Villy Søvndal fik næsten 60 pct. af de 6.114 afgivne stemmer. Han proklamerede, at SF nu ville blive skarpere i sin kritik ud fra et tydeligere venstreorienteret standpunkt. SF rykkede til venstre, S mod midten, hvis de nyvalgte formænd ellers fik magt, som de havde agt, og RV skulle finde ud af, hvad det ville bruge 17 mandater til.

Det var ikke alle radikale, der var lige begejstrede for en fortsat stærk binding til et samarbejde med S. I april 2006 meddelte Marianne Jelved derfor, at folketingsgruppen havde besluttet, at den ikke længere automatisk indgik i en alliance med S. I det hele taget skulle de radikale mandater ikke på forhånd tælles med nogen steder. Derfor ville de pege på hende som partiets statsministerkandidat. Baggrunden for at bryde det 13 år lange samarbejde med S lå også i et ønske om at spille på den kritik, der var internt i V og K af regeringens tætte samarbejde med DF.

RV havde fem uomgængelige krav. Ville de andre partier ikke være med til det, så blev der ikke noget flertal med RV. De fem krav var 1) en udlændingepolitik, hvor danske statsborgere altid kunne bo og arbejde i Danmark med deres ægtefælle og børn; 2) en skattepolitik, hvor der gennemførtes en skattereform, der i stedet for skattestoppet satte skatten på arbejde ned og skatten på bolig op; 3) en skolepolitik, hvor undervisningen skulle tilrettelægges lokalt; 4) et velfærdssamfund der byggede på tillid, ansvar og gensidig respekt; 5) en udenrigspolitik, hvor Danmark igen skulle helt i front med bistand til verdens fattigste lande og være aktive i kampen for menneskerettigheder og det internationale retssamfund. Til disse fem krav kunne

man så lægge, at Marianne Jelved skulle være statsminister. Det var en satsning parti et var i gang med, og Marianne Jelved erkendte da også, at hvis den slog fejl, måtte hun gå af som leder.

Svigtende tilslutning i meningsmålingerne indicerede skepsis i vælgerkorpset og bekræftede måske Svend Auken's vurdering, at de radikale med sine krav udfordrede folks humoristiske sans. Flere og flere tillidsfolk tvivlede på satsningens bærekraft. Derfor besluttede partiets folketingsgruppe og hovedbestyrelse, at det ikke længere var et ultimativt krav, at Marianne Jelved skulle være statsminister efter næste valg. Man ønskede at flytte fokus fra personen til indholdet i politikken. Den grundlæggende uenighed om, hvorvidt partiets førsteprioritet skulle være at holde DF uden for indflydelse ved enten at satse på et samarbejde med S eller ved at satse på at blive en del af en borgerlig regering, subsidiært fungere som støtteparti for en sådan, eksisterede fortsat.

Uenigheden førte til, at pressen kunne bringe rygter om, at Naser Khader var på vej til at skifte parti eller stifte sit eget parti. Begge dele dementerede han. 7. maj 2007 viste rygterne sig dog at være sande. Den dag kulminerede de radikales uenighed og den parlamentariske situation rystedes, da Naser Khader sammen med to medlemmer af Europaparlamentet – den radikale Anders Samuelsen og den konservative Gitte Seeberg – meddelte, at de havde forladt deres partier og dannet et nyt politisk parti: Ny Alliance (NA).

Der blev ikke fremlagt et partiprogram. Det skulle udarbejdes i samarbejde med de nye medlemmer hen over sommeren. Men de tre erklærede dog, at de ville arbejde for en skattereform, hvor skatten kom ned på omkring 40 procent for alle, for en realistisk indvandringspolitik og human flygtningepolitik med vægt på demokratisk integration, og hvor det var slut med, at DF definerede poli-

tikken. Nok var nok. De tre stiftere så primært betydningen af det nye parti i den katalysatoreffekt, de forudså, det ville have på partisystemet og det parlamentariske samarbejdsmonster.

NA fik en nærmest stormende modtagelse af vælgerne. Anders Samuelsen oplyste, at allerede 9. maj om aftenen havde over 14.000 tilmeldt sig partiet, og næsten 5.000 havde allerede betalt medlemsgebyret på 200 kr. Opinionsinstitutternes meningsmålinger i maj viste en tilslutning til partiet i størrelsesordenen ni til tolv procent. Hvis det niveau kunne fastholdes ved et valg, ville det være mere end rigeligt til at placere partiet centralt i flertalsdannelsen i Folketinget.

For første gang i RV's historie havde det oplevet et egentligt brud. Folketingsgruppen planlagde derfor en række møder med henblik på at formulere en fremadrettet strategi. Det stod også klart, at en større rokade i ledelsen stod for døren. Den blev et faktum i juni 2007. Efter 19 år som partileder blev Marianne Jelved afløst af gruppens hidtidige næstformand Margrethe Vestager, som uden modkandidat blev valgt til ny gruppeformand. Hun fastslog, at der nu kun var ét ultimativt krav, nemlig at DF blev holdt uden for indflydelse. RV skulle generobre pladsen i midten af dansk politik, og derfor kunne det principielt pege på både Anders Fogh Rasmussen og Helle Thorning-Schmidt som statsminister.

I lighed med den forrige valgperiode blev samtlige finanslovsforlig indgået alene mellem regeringen og DF. Blokpolitikken havde bidt sig fast, men dog ikke mere end at regeringen også indgik forlig med et eller flere af de andre partier på enkelte politikområder. Væsentligst blandt disse var velfærdsforliget fra sommeren 2006.

I januar 2006 erklærede DF, at partiet var parat til at hæve efterlønsalderen fra 60 år til 62

år og folkepensionsalderen fra 65 år til 67 år. Meldingen var overraskende, fordi partiet hidtil havde stået fast på, at efterlønnen ikke på nogen måde måtte forringes. Partiet ville da heller ikke være med til hverken at ændre på efterlønnen som en ret eller i vilkårene for at få efterløn. Der tegnede sig nu et klart flertal for en reform om en senere tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. I et forsøg på at berolige DF's kernevælgere erklærede Pia Kjærsgaard senere, at partiet ikke ville gå med til ændringer i efterlønnen, uden at der også gennemførtes stramninger af kravene til familiesammenføring.

Offentligheden var på forhånd blevet grundigt forberedt på, at reformer var nødvendige. Da regeringen på forhånd havde tilkendegivet, at den seriøst gik efter et bredt forlig, havde den forsynet både S og DF med en de facto vetoret. Deres udmeldinger var da også på den ene side præget af en vilje til konstruktive forhandlinger og på den anden at pege på områder, hvor indrømmelser fra regeringen absolut var nødvendige. Hverken SF eller EL deltog i forhandlingerne. I juni 2006 kunne regeringen, S, DF og RV præsentere det forlig, de var nået frem til.

Efterlønnen var bevaret som en rettighed og kunne stadig oppebæres i fem år. Efterlønsalderen blev gradvist sat op til 62 år og folkepensionsalderen til 67 frem til 2022, men der var en klausul om, at efterlønsalderen og pensionsalderen skulle stige i takt med, at befolkningens gennemsnitslevealder steg, og det kunne betyde, at pensions- og efterlønsalderen i 2025 blev henholdsvis 68 år og 63 år. Stramningerne på udlændingeområdet var skrevet i et sidekapitel og alene aftalt mellem regeringen og DF.

Den senere tilbagetrækningsalder fra arbejdsmarkedet betød sammen med de øvrige tiltag til fremme af beskæftigelsen, forskningen og uddannelserne, der lå i forliget, at en væsentlig del af opgaven med at udvide an-

tallet af beskæftigede og dermed grundlaget for bevarelsen af velfærdssamfundet årtier frem efter forligspartiernes opfattelse var løst.

Helle Thorning-Schmidt havde nu bevist, at hun kunne indgå store politiske aftaler med bred opbakning fra fagbevægelsen. Det havde hun endog meget brug for. Det gjorde det sværere for hendes modstandere i og udenfor S at fremstille hende som en politisk novice uden politisk tyngde. DF havde ifølge dem selv bevist dets regeringsduelighed ved, at det også i situationer, hvor regeringen ønskede at inddrage andre partier, var rede til at tage ansvar for beslutninger, som partiet ellers havde agiteret stærkt imod. Trods de radikales ønske om helt at afskaffe efterlønnen havde de medvirket aktivt og placeret sig centralt i forhandlingsprocessen og sikret sig, at de var med i den fremtidige udmøntning af det omfattende forlig.

I slutningen af marts 2006 havde oppositionspartierne til venstre for regeringen varslet et mistillidsvotum til den konservative familie- og forbrugerminister Lars Barfoed på grund af svigt i fødevarekontrollen. DF var bestemt ikke tilbøjelig til at ville stemme for, men en intervention fra statsministeren om, at han ville gøre spørgsmålet til et kabinetspørgsmål, resulterede i, at det blev afværget. I stedet indgik regeringen en aftale med DF om at iværksætte en uvildig undersøgelse af ministerens håndtering af fødevarekontrollen.

Den resulterede i december 2006 i en alvorlig kritik af ministeren og statsrevisorerne gav ham en næse i den øvre ende af skalaen. Oppositionspartierne fastholdt på den baggrund deres krav om ministerens afgang. Det var nu op til DF, om partiet denne gang ville skride til handling eller endnu en gang blive beskyldt for at brøle op som en løve, men falde ned som et lam.

Det blev løven, der sejrede. På et møde med Anders Fogh Rasmussen og Bendt Bendtsen meddelte Pia Kjærsgaard, at DF ikke længe havde tillid til Lars Barfoed. I den situation kunne statsministeren vælge igen at gøre det til et kabinetspørgsmål og udskrive folketingsvalg. Det gjorde han ikke. I stedet trak Lars Barfoed sig som minister. Udgangen på sagen kan vanskeligt tolkes som andet end en ydmygelse af de konservative, men også af statsministeren. DF's magtdemonstration gav yderligere ammunition til de kredse i de to regeringspartiers baglande, som ønskede, at regeringen ikke baserede sig på DF's mandater. Nok var nok.

I august 2007 fremlagde regeringen et samlet forslag til skattelettelser, kvalitetsreform og en plan for den økonomiske politik frem mod 2015. Skatten på arbejdsindtægter skulle nedsættes og energifgifterne skulle fremover stige i takt med løn- og prisudviklingen, så deres reelle værdi ikke længere blev udhulet af inflationen. Regeringen hævdede, at skatteplanen var fuldt finansieret og statsministeren mente, at der ikke var tale om skattelettelser, men om en skatteomlægning, mens Bendt Bendtsen konsekvent talte om en skattelettelser. Begge var dog enige om, at der ikke var brugt penge på skattelettelser, som ellers kunne være brugt på velfærd. Flanken til S blev hermed søgt dækket.

S mente, at det nu var klart demonstreret, at regeringen ville bruge penge på skattelettelser frem for på investeringer i velfærd, at skatteplanen var til ugunst for de mindrebemidlede, og at regeringen ikke ønskede et serviceløft i den offentlige sektor, fordi det offentlige forbrug ikke måtte stige mere end den samlede samfundsøkonomi. Det var ikke her, regeringen skulle finde flertallet. Det kunne kun DF levere. Her var man endog meget kritiske over for skattepakken, men afviste trods alt ikke at gå i realitetsforhandlinger med regeringen.

Efter første forhandlingsrunde med partierne enkeltvis, var der kun RV, NA og selvfølgelig DF tilbage ved bordet, men det tog kun yderligere en runde før normalsituationen var genoprettet med forhandlinger alene med DF. I september 2007 indgik de et forlig. Den partipolitiske kerne i forliget var, at K måtte opgive en nedsættelse af topskatten nu og her. Dette samt lettelser i bunden var indrømmelsen til DF. Til gengæld fik K igennem, at antallet af top- og mellemskatteydere ikke måtte stige i de kommende år. Skete det, skulle grænsen for topskat sættes op i 2010, hvilket var ensbetydende med, at DF havde accepteret en nedsættelse af topskatten. Alt i alt var det forhold, at der i det hele taget blev vedtaget skattelettelser på arbejdsindkomster en sejr for K.

Det var regeringens plan, at kvalitetsreformen skulle forhandles på plads inden de afsluttende forhandlinger om finansloven. Det betød, at begge dele skulle være på plads i begyndelsen af november. Forhandlingerne om regeringens udspil gik endog meget trent. DF og S tilkendegav begge, at der skulle afsættes flere midler til de offentligt ansatte, og det var ikke udelukket, at de i fællesskab kunne presse regeringen under forhandlingerne om kvalitetsreformen. På den baggrund valgte statsministeren 24. oktober at udskrive valg til afholdelse 13. november 2007.

2007-2011: Fronterne trækkes op

Hovedtemaerne i valgkampen blev skattelettelser versus offentligt betalt velfærd, de offentlig ansattes løn- og arbejdsvilkår, energi- og miljøpolitik, udlændingepolitikken – herunder ikke mindst behandlingen af asylansøgere og deres børn – samt selvfølgelig: Hvem skulle have regeringsmagten, rød eller blå blok, som medierne forenkledede valgkampen til at handle om. Det siden 2001 eksisterende samarbejde mellem regeringen og DF skulle efter oppositionens og nogle af rege-

ringenspartierne egne medlemmers mening brydes.

Det blev det ikke. Det oprud i vælgerkorpset, som dannelse af NA havde skabt i sommeren 2007, havde fortonet sig under valgkampen, hvor NA tabte mange stemmer i slutspurten. Det fik 2,8 procent af stemmerne og fem mandater. Regeringen kunne med støtte fra DF og det ene af de to færøske medlemmer, som tilsluttede sig V's gruppe, lige akkurat mønstre de magiske 90 mandater. Vælgerne havde for anden gang fastholdt den parlamentariske situation, der var skabt i 2001.

I begyndelsen af december 2007 mistede regeringen sit flertal. Pia Christmas-Møller trådte ud af den konservative folketingsgruppe og blev løsgænger. Hun havde mistet tilliden til partiets ledelse. Hun erklærede, at hun forsat ville støtte regeringen, så dens liv var ikke umiddelbart i fare, men hun sagde tillige, at hun ikke var blind for, at hendes stemme kunne blive afgørende. Der var hermed lagt et øget pres på regeringen for at finde brede løsninger og ikke forsat basere sig alene på DF.

I januar 2008 lykkedes det for Pia Christmas-Møller at samle et flertal bestående af S, SF, RV, EL, NA og de to grønlandske folketingsmedlemmer bag et forslag om, at regeringen skulle indkalde Folketingets partier til forhandlinger om nogle konkrete forbedringer nu og her for de afviste irakiske asylsøgere og om en flerårig asyлаftale.

På den baggrund erklærede statsministeren, at han ikke ville acceptere, at regeringen kom i mindretal. Skete det, ville han udskrive valg. Statsministeren opnåede hermed to ting. Dels at den klassiske mindretalsparlamentarisme fra 1980'erne – hvis kernepunkt netop var, at regeringen dengang accepterede at komme i mindretal på selv vigtige politikområder uden at træde tilbage eller udskrive

valg – ikke ville blive genoptaget, dels at de forhandlinger, han førte med NA, nu skete med truslen om et valg hængende over hovedet. NA besluttede derfor at stemme for en afværgedagsorden, der blandt andet udtrykte tillid til regeringen. Flertallet bag regeringen var sikret.

Herefter begyndte NA's nedsmeltning. Gitte Seeberg forlod partiet og blev løsgænger. Hun var uenig i den politiske kurs partiet nu havde besluttet at følge, nemlig at være et borgerligt parti, der var garant for regeringen i stedet for at være et borgerligt midterparti, der kunne stå frit og vælge at støtte forslag fra begge sider i Folketinget. I februar 2008 forlod Malou Aamund NA, fordi hun ikke længere troede på projektet. Nok så afgørende valgte hun at slutte sig til V's folketingsgruppe. Dermed havde regeringen og DF generobret flertallet. I juni 2008 blev Jørgen Poulsen ekskluderet af NA's folketingsgruppe.

Partiet foretog herefter en markant ideologisk drejning i liberal retning og skiftede navn til Liberal Alliance (LA). Den udvikling var Naser Khader imod. Han forlod partiet i januar 2009 for senere at blive optaget i de konservatives folketingsgruppe. Endelig skal nævnes, at Simon Emil Ammitzbøll, der tidligere havde forladt RV og forgæves søgt at danne et nyt parti, i juni 2009 meldte sig ind i LA. Partiet kæmpede nu for at overleve.

Med flertallet intakt kunne det politiske arbejde fortsætte ad de samme spor som de foregående år. Regeringen indgik finanslovsforligene med DF, som hver gang stillede krav om – og fik – gennemført stramninger på udlændingeområdet. For de øvrige partier foregik forhandlingerne med bevidstheden om, at regeringen – når det kom til stykket – havde sit flertal i orden og agtede at bruge det, som det skete, da der i marts 2009 blev vedtaget en ny skattereform. Skulle tingenes tilstand ændres var det øjensynligt nødven-

digt, at S, SF og RV opstillede et troværdigt regeringsalternativ inden næste valg.

Første skridt hertil blev taget, da S og SF i august 2008 enedes om et integrationsudspil, hvoraf det fremgik, at SF fortsat var imod 24-års reglen og tilknytningskravet, men at partiet ikke ville stille krav om at få reglerne ændret under en socialdemokratisk ledet regering. Dermed var en væsentlig sten ryddet af vejen for et fremtidigt regeringssamarbejde mellem de to partier, noget der understøttedes af, at S – selvom det ikke direkte fremgik af udspillet – skulle have givet SF den indrømmelse at anerkende det som en ligeværdig regeringspartner på linje med RV. Det var begge partiers opfattelse, at det hermed bedre kunne lykkes dem at overbevise vælgerne om, at oppositionen ikke ville føre en slap udlændingepolitik, hvis de fik magten, noget som hidtil havde været et af regeringens vellykkede angrebspunkter mod oppositionen.

Dernæst begyndte SF den lange march mod midten. I november 2008 stemte SF for første gang ja til en borgerlig regerings finanslov. Gruppeformand Ole Sohn lagde ikke skjul på, at det var et led i at samle oppositionen og gøre SF til et ansvarligt parti, der kunne indgå i en socialdemokratisk ledet regering. I januar 2009 stemte SF for Bankpakke II, tilsluttede sig for første gang under en borgerlig regering et stort trafikforlig og præsenterede sammen med S et fælles skatteudspil, der var ledsaget af en politisk aftale om, at de to partier enten blev sammen eller gik sammen under skatteforhandlingerne. I juni 2009 deltog SF for første gang i et forsvarsforlig.

Et af SF's organisatoriske kendetegn var det medlemsdemokrati, der rådede gennem den store indflydelse partiets medlemsorganisation havde via den medlemsvalgte hovedbestyrelses størrelse og beføjelser. Folketingsgruppen måtte således ikke indgå større skriftlige politiske aftaler med andre partier uden hovedbestyrelsens godkendelse. En løbende

inddragelse af medlemmerne må nødvendigvis give en relativt tung beslutningsproces.

Partiformanden og dele af den øvrige ledelse fremsatte derfor forslag om at effektivisere og strømline partiets organisation for at give den daglige ledelse og folketingsgruppen større manøvrerum og handlekraft. De fandt, det var en nødvendig forudsætning for, at partiet kunne operere effektivt i det høje tempo politik foregik på, og især i den beslutningsmaskine en regering var. Forslaget gik ud på at omdanne hovedbestyrelsen og forretningsudvalget til én samlet landsledelse på 17 medlemmer.

Debatten på partiets landsmøde i april 2009 viste, at her blev der pillet ved parties hjertehjerte. Efter mange kritiske indlæg blev forslaget vedtaget med 224 stemmer for og 166 imod. Hermed var magtbalancen mellem medlemsorganisationen, parlamentsgruppen og partiledelse blevet forrykket til fordel for sidstnævnte. Medlemsdemokratiet var nedroslet, og topstyringen øget. Ledelsen kunne nu forhandle et regeringsgrundlag, uden at den løbende skulle tilbage til en stor og ikke altid forudsigelig hovedbestyrelse for at få det godkendt.

Det andet store tema på landsmødet var debatten og vedtagelsen af et reformprogram, som skulle ligge til grund for netop forhandlingerne om et regeringsgrundlag. Et sådan program ville samtidig kunne opfattes som et supplement til det i 2003 vedtagne principprogram – som talte om en revolutionær proces, hvor et flertal i befolkningen gradvist afskaffede kapitalismen – uden dog at være et egentligt nyt principprogram. I reformprogrammet var socialistiske målsætninger om at gøre op med kapitalismen fjernet og erstattet med nogle mærkesager med en formodet bred vælgerappel såsom klima, grøn vækst og velfærd. Også reformprogrammet blev vedtaget. Der er meget, der kan gennemføres, når der er fremgang (både med-

lemstal og vælgertilslutning steg), så selvom en del indlæg på landsmødet handlede om, at forandringerne i partiet gik lige lovlig hurtigt, var Villy Søvndals lederskab fortsat stærkt efter landsmødet.

I august 2009 præsenterede Helle Thorning-Schmidt og Villy Søvndal et fælles skatteudspil »Fair Forandring«. Udspillet var bemærkelsesværdigt. Socialdemokratiets formand erklærede nemlig klart og tydeligt, at partiets mål var, at SF kom med i en regering. Aldrig før havde en socialdemokratisk partileder før et valg direkte erklæret at ville danne regering med SF, og aldrig før var de to partier gået til valg som et samlet alternativ til en siddende regering. Hun ønskede også RV med i en regering, men understregede, at det, som S-SF nu havde fremlagt vedrørende skatte- og udlændingepolitikken, var det, de ville gennemføre efter valget. Det måtte de radikale acceptere. Ellers måtte de vælte regeringen. Der kunne ikke ændres et komma.

RV modtog udspillet med sindsro. Margrethe Vestager fastholdt, at RV ville pege på Helle Thorning som statsminister, og at ambitionen fortsat var at få indflydelse på et regeringsgrundlag herunder selvfølgelig også på skatte- og udlændingepolitikken, hvor de bestemt ikke var enige med S-SF. Hun mindede stiltødt om, at der ikke var udsigt til, at S-SF alene kunne opnå 90 mandater.

S-SF aksens blev yderligere cementeret, da de i maj 2010 fremlagde deres fælles svar, »En Fair Løsning«, på de udfordringer dansk økonomi nu stod over for. Hovedindholdet i planen var, at det via trepartsforhandlinger skulle aftales, at danskerne skulle arbejde 12 minutter mere om dagen, færre støtteordninger til erhvervslivet, en ekstraskat til bankerne, en modernisering af dagpengesystemet, de unge skulle hurtigere gennem deres uddannelser, skatten på almindelige arbejdsindkomster skulle lettes, ekstraskat på indkomster over en million. Retten til efterløn skulle

bevares, men det skulle gøres mere attraktivt at udskyde tidspunktet for at benytte denne ret. Vejen ud af den økonomiske krise gik ikke gennem nul vækst i de offentlige udgifter. RV havde ikke været inddraget i forarbejdet med planen og tilsluttede sig derfor heller ikke indholdet. Den uenighed kunne besværliggøre deres eventuelle regeringsforhandlinger efter folketingsvalget i 2011.

5. april 2009 afløste finansminister Lars Løkke Rasmussen Anders Fogh Rasmussen som statsminister, da han var blevet udnævnt til NATO's generalsekretær. Ministerrokaden var beskeden og omfattende kun venstremindre, enkelte udskiftninger skete siden, men det var først i februar 2010 Løkke Rasmussen for alvor satte sit eget hold. Anledningen var, at forsvarsminister Søren Gade valgte at gå af efter de skandaler, der havde udspillet sig i Forsvaret. Det skal bemærkes, at de konservatives leder Lene Espersen blev den første kvindelige danske udenrigsminister og Gitte Lillelund Bech (V) blev den første kvindelige danske forsvarsminister, og at der nu var ni kvindelige ministre ud af i alt 19 ministre.

Den nye statsminister stod over for et andet sæt af problemer end sin forgænger. Først og fremmest var den politiske dagsorden siden årsskiftet 2008/09 domineret af den finansielle og økonomiske krise med faldende økonomisk vækst, stigende arbejdsløshed, et trængt boligmarked, voksende underskud på statsfinanserne og langsigtede strukturelle problemer i dansk økonomi, alt sammen noget der udfordrede bevarelsen endstige udbygningen af de offentlige velfærdsordninger.

Ud over en stram finanslov for 2010 indgik regeringen og DF i maj 2010 et forlig om en økonomisk genopretningsplan, der fremover skulle styrke de offentlige budgetter med 24 mia. kr. I forliget indgik nulvækst i de offentlige udgifter, en halvering af dagpengeperioden til to år, loft over fradrag for fagligt kon-

tingent, udskydelse af den aftalte lettelse i topskatten til 2014, loft over børnechecken på 30.000 kr. per familie, fastfrysning af beløbet til u-landsbistand og besparelser på voksen- og efteruddannelse. Med forliget blev en af regeringens mærkesager – skat-testoppet – opgivet.

Fagbevægelsen, S og SF protesterede kraftigt over halveringen af dagpengeperioden, men begge partier var alligevel noget uldne i deres udmeldinger om, hvorvidt de ville tilbagerulle beslutningen, hvis de fik regeringsansvar. RV var godt tilfreds med halveringen, så hjælp derfra kunne ikke ventes. DF fandt, at partiet ved at gå med til så upopulære besparelser havde bevist, at de nu for alvor var modne til at påtage sig regeringsansvar.

Den offentlige betaling til private sygehuse udviklede sig i efteråret 2010 til en alvorlig sag for regeringen. Rigsrevisionen var i 2009 kommet frem til, at der, mens Løkke Rasmussen var sundhedsminister, var sket en overbetaling til de private sygehuse. Statsrevisorerne tildelte ham derfor en næse af de større. Det var i sig selv bemærkelsesværdigt, men endnu mere bemærkelsesværdigt var det, at de ikke var enige. De af V og K udpegede statsrevisorer tilsluttede sig ikke kritikken. Både flertallet og mindretallet beskyldte i fuld offentlighed hinanden for at drive partipolitik på sagen.

Forløbet var en illustration af, hvilke effekter udviklingen af et tobloksystem kan have, nemlig at normalt uvildige, ophøjede og sagligt respekterede institutioner – Rigsrevisionen og Statsrevisorerne – bliver omdannet til en almindelig ideologisk og partipolitisk kamplads. Regeringen havde nået et ideologisk mål, nemlig at fremme privathospitalernes placering i det samlede sygehuvæsen, så nu og her kunne regeringen tilsyneladende være ligeglad med rigsrevisoren, så længe DF støttede regeringen. På sigt kan en sådan udvikling undergrave borgernes tillid til, at

ministerier og myndigheder opfører sig korrekt og ordentligt. Politik består – trods alt – af mere end blot det at kunne tælle til 90.

Udenrigsminister Lene Espersen havde udtalt, at der skulle skrues ned for de gyldne hanner og taksterne til de private sygehuse følgende nedsættes med 25 pct. Oppositionen efterlyste de beregninger hun baserede sig på. Hendes svar i Folketinget i 2009 var, at hun havde dem fra et internt udredningsarbejde i den konservative folketingsgruppe. Dem havde oppositionen derfor ikke krav på at få udleveret. Det kom imidlertid frem i efteråret 2010, at de i virkeligheden stammede fra Sundhedsministeriet. Hun havde dermed givet mangelfulde eller urigtige svar til Folketinget, og det er en alvorlig sag. Hun blev derfor tildelt en stor næse af Folketinget. Længere ville regeringen og DF trods alt ikke gå.

Næsen, kritikken af hende fordi hun på grund af ferie havde meldt afbud til et møde, hvor USA's udenrigsminister Hilary Clinton deltog og påstode om, at hun ikke deltog nok i ministermøderne i EU svækkede hende alvorligt. Når hertil lægges det for en partileder alvorlige faktum, at hendes parti havde en historisk lav tilslutning i meningsmålingerne (5-6 procent), blev hun af sit bagland kritiseret for ikke at profilere konservative mærkesager godt nok. Kritikken blev så voldsom, at hun i januar 2011 valgte at trække sig som leder. Lars Barfoed blev valgt til ny leder. Et par uger senere valgte Henriette Kjær at trække sig som politisk ordfører og gruppeformand på grund af alvorlig rod i hendes privatøkonomi. Det var herefter stejlt op ad bakke for K.

For første gang siden 2001 måtte regeringen i efteråret 2010 føre finanslovsforhandlinger uden at have det sædvanlige flertal bag sig. Per Ørum Jørgensen havde i maj 2010 forladt de konservative og meldt sig ind i Kristendemokraterne. Det lykkedes dog regeringen at

få ham med i et forlig sammen med DF. Også denne gang lykkedes det for DF at få strammet udlændingepolitikken. Det gjaldt det hidtidige system for familiesammenføring, hvor ægtefæller som hovedregel kunne komme til landet, hvis vedkommende var fyldt 24 år og parret opfyldte tilknytningskravet. Det blev nu suppleret med et pointsystem á la det, der var vedtaget af regeringen og DF i marts 2010 vedrørende tildeling af permanent ophold. Det betød, at der skulle optjenes point på sprog, uddannelse og erhvervsevne for at få familiesammenføring, også selvom man var fyldt 24. Til gengæld kunne særligt kvalificerede familiesammenføres, selvom de ikke var fyldt 24 år. Desuden skærpedes tilknytningskravet og den økonomiske garanti, som herboende skulle stille, fordobledes til 100.000 kr. Udformningen af et optjeningsprincip for at få ret til nogle sociale ydelser f. eks. børnecheck, indgik også i aftalen.

Den konkrete udmøntning af pointsystemet skabte uro både i regerings- og oppositionspartierne. Det endte med, at VKO gennemførte deres system, at S-SF havde et andet og knapt så stramt, mens RV og EL slet ikke ville have et sådant system. Uenigheden mellem S-SF og RV i udlændingepolitikken blev således trukket skarpt op.

Trods genopretningspakken og en stram finanslov var der bred enighed om, at det ikke var nok til at skaffe balance i dansk økonomi. Da flere og flere vælgere og fremtrædende tillidsfolk i regeringspartierne mente, at det var nødvendigt gradvist at afvikle efterlønnen, steg nogle af politikernes mod til at tage et opgør med denne hellige ko i dansk politik. I sin nytårstale 2011 varslede statsministeren en afskaffelse af efterlønnen.

I april 2011 kom så regeringens plan for at forbedre statsfinanserne med 47 mia. kr. frem mod 2020. Genopretningspakken fra 2010 havde skaffet 24 mia. kr. og resten skulle

hentes først og fremmest via en tilbage-trækningsreform. Regeringen havde opgivet at få efterlønnen helt afskaffet og satsede i stedet for på en markant ændring af velfærdsforliget fra 2006.

S ville imidlertid ikke være med til så omfattende ændringer i efterlønnen og pensionsalderen, som regeringen havde lagt op til. S og SF fastholdt, at de 47 mia. kr. kunne skaffes uden indgreb i efterlønnen ved at følge deres plan, »Fair Forandring«, tilsat investeringer i uddannelse og jobskabelse samt loft over pensionsindbetalingerne.

Regeringen forhandlede videre med DF og RV. DF havde som betingelse for at gå med til en tilbagetrækningsreform stillet krav om øget grænsekontrol, hårdere straffe for hjemmerøverier og voldtægt (tryghedspakke), bedre muligheder for at udvise kriminelle udlændinge samt, at udlændinge skulle arbejde flere år end hidtil for at få ret til sociale ydelser. Forhandlingerne herom foregik alene mellem regeringen og DF, og da en aftale om øget grænsekontrol var på plads i maj 2011, indgik DF forlig om tilbagetrækningsreformen med regeringen og RV. Forliget betød, at efterlønnen fortsat var en ret, at efterlønsperioden afkortedes fra fem til tre år, at efterlønsalderen sættes op til 64 og pensionsalderen til 67 samt, at der indførtes en seniorførtidspension.

RV havde meldt ud, at en afskaffelse eller i det mindste en omfattende ændring af efterlønnen var en nationaløkonomisk nødvendighed. Trods partiets erklærede ønske om en ny regering med Helle Thorning-Schmidt som statsminister, valgte RV til mange iagttageres overraskelse at få gennemført radikal politik sammen med den siddende regering, selvom det i høj grad såede tvivl om regeringsalternativets troværdighed. DF havde givet køb på aldrig at ville lægge stemmer til en forringelse af efterlønnen. Det gjorde de nu mod til

gængæld at få opfyldt andre af dets mærkesager.

Da tilbagetrækningsreformen var en ændring af velfærdsforliget fra 2006, som alle forligsdeltagerne ikke var enig i, tilsagde de parlamentariske spilleregler, at vælgerne skulle høres ved et valg, før de kunne vedtages. Dette gjaldt ikke regeringens andre aftaler med DF. De skulle gennemføres inden Folketingets sommerferie. Problemet var her, at regeringen stod uden et flertal. Efter et mildt sagt kaotisk forløb endte det med, at de to løsgængere Per Ørum Jørgensen og Pia Christmas-Møller mod yderst beskedne indrømmelser støttede aftalerne. Oppositionen gik stærkt imod grænseaftalen og det signal om lukkethed, den mente, der lå i den. Efterfølgende blev der fra EU-kommissionens og især Tysklands side rejst alvorlig tvivl om, hvorvidt grænseaftalen overholdt Schengen-aftalen.

Afslutning: Og hvad nu?

Folketingsvalget i 2001 havde skabt en ny og uvant parlamentarisk situation. Hvilke effekter har den så haft på partierne og på deres indbyrdes samarbejds- og modsætningsforhold? DF transformeredes til et i klassisk forstand ansvarligt parti ved at stemme for samtlige finanslove mod hver gang at få gennemført stramninger af udlændingepolitikken. VK holdt sammen og trods momentvis intern utilfredshed med samarbejdet med DF, blev det fastholdt.

Utilfredsheden med blokpolitikken og DF's indflydelse førte til dannelsen af Ny Alliance, som næsten visnede væk for så at gro lidt igen under navnet Liberal Alliance. Samtlige partier på nær DF skiftede formand. S måtte endda igennem to formandsskift, inden det kunne genvinde noget af dets tidligere styrke og indlede et hidtil uset tæt samarbejde med SF, som ændrede sin politik i en midtsøgende retning.

RV havde placeringsproblemer. Det havde resulteret i en splittelse af partiet. Dets forsøg på at finde en vej ud af det politiske vakuum, det havde været bragt i, bestod i at ønske en ny regering med Helle Thorning-Schmidt som statsminister, indgå et forlig om en tilbagebetrækningsreform med V, K og DF og så i øvrigt kræve ændringer i S og SF's indgåede aftaler som forudsætning for at gå i regering samme med dem.

To gange havde vælgerne bekræftet 2001-

valget. I en situation, der i modsætning til tidligere er præget af økonomisk krise og stillet over for et betydeligt klarere markeret valg mellem V, K, DF eller SF, S, RV, mellem en blå eller en rød økonomisk plan, mellem Lars Løkke Rasmussen eller Helle Thorning-Schmidt, vil de så gøre det igen i efteråret 2011?

Litteratur

Artiklen baserer sig på et systematisk arbejde med godt 10.000 danske aviser.